

Дронжеск Н.В.

Особливості правового виховання дітей старшого дошкільного віку на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти

*Дронжеск Наталія Валеріївна, викладач кафедри дошкільної освіти
Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський інженерно-педагогічний університет»
м. Сімферополь, Крим*

Анотація: У статті розглядається проблема правового виховання дітей дошкільного віку в умовах сучасного дошкільного закладу як важлива умова їхньої соціалізації, результатом якого є їх права вихованість; розкриваються шляхи правового виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу. Відзначаються психолого-педагогічні особливості дітей старшого дошкільного віку. Розкриваються сучасні вимоги до змісту і методів навчання і виховання, що реалізуються в дошкільних навчальних закладах спрямовані на правове виховання дітей старшого дошкільного віку.

Ключеві слова: *правове виховання, права вихованість, дошкільники старшого віку, дошкільний навчальний заклад виховання, правове виховання, старші дошкільнята, дошкільний навчальний заклад*

Успішний розвиток демократичного суспільства неможливий без захисту прав і свобод його членів, що підкреслюється в Загальній Декларації про права людини, Конвенції про права дитини. Необхідною умовою цього є інформованість громадян, знання ними своїх прав і обов'язків, що дозволяє їм не лише вільно діяти в соціумі, але і вимагати дотримання своїх прав. Виховання дитини відповідно до вимог суспільства - необхідна складова процесу підготовки зростаючої людини до майбутнього активного життя в ньому. Одним з важливих напрямів цієї діяльності є процес правового виховання дітей дошкільного віку.

У психолого-педагогічній науці різноманітні аспекти проблеми правового виховання розглядалися у дослідженнях П. Груздева, Г. Давидова, О. Здравомислова, І. Кона, Г. Маркова та ін. У наукових працях Т. Барило, В. Бермана, Г. Маньковського, О. Нікітіна, В. Обухова, В. Оксамитного, М. Подберезького, Л. Твердохліб Н. Ткачової, Я. Шевченко та ін. у достатній мірі розкриті зміст і методика правового виховання учнів середніх і старших класів загальноосвітньої школи. Окремі питання правового виховання молодших школярів висвітлені у працях І. Козубовської, В. Оржеховської, М. Фіцулі та ін.

У дослідженнях В. Ашикова, Н. Віноградової, С. Козлової, Е. Руслової, О. Рилєєвої зроблено перші кроки щодо визначення змісту роботи з правового виховання дітей дошкільного віку.

С. Козлова відмічає, що треба сформувати у дошкільника уявлення про самого себе, про свої права і обов'язки, необхідно не лише повідомляти йому ці знання, але і формувати оцінне відношення до соціальних явищ, фактів, подій, учити застосовувати отримані знання в різноманітних формах власної діяльності. Одним із завдань патріотичного виховання, на думку Л. Пименової, є знайомство дітей з правами і обов'язками, оскільки до семи років вони можуть оцінити вчинки оточення, проявляють толерантність до представників інших національностей, що реалізується в різних видах їх творчої комунікативної діяльності [1].

Педагогічні умови формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про права людини вивчала С. Федотова. Т. Пониманська розглядає питання правового захисту дітей з позиції їх гуманістичної взаємодії з дорослими і однолітками. Т. Доронова приділяє особливу увагу ознайомленню співробітників дошкільних установ з основними документами з прав

дитини, а так само профілактичній, діагностичній і корекційній роботі з дітьми і їх батьками.

Аналіз досліджень дає можливість встановити, що правове виховання старших дошкільнят є складним процесом: він включає не лише повідомлення дітей знань, але і формування емоційно-оцінного відношення до соціальних фактів і подій, а потім застосування цих знань в практичній діяльності.

Правове виховання дошкільнят розуміємо як цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість і поведінку дитини з метою формування у нього правовій вихованості, тобто комплексної якості особи, що характеризується наявністю і мірою сформованості у дошкільнят глибоких і стійких правових знань і переконань, емоційно позитивного відношення до них і відповідної їх правової поведінки.

Сучасні вимоги до змісту і методів навчання і виховання, що реалізуються в ДНЗ орієнтують педагогів дошкільних освітніх установ на правове виховання дошкільнят, пропонуючи знайомити дітей з міжнародними правовими документами, що регулюють стосунки між людьми.

Незважаючи на наявні дослідження, проблема правового виховання старших дошкільнят в сучасному ДНЗ вимагають подальшого теоретичного вивчення і практичного вирішення.

Метою статті є розкриття сутності та змісту правового виховання і правової вихованості дітей старшого дошкільного віку та можливі шляхи його здійснення в умовах ДНЗ.

Питання знання нормативно-правових основ діяльності усіх учасників освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах входять в сферу посадових обов'язків співробітників. У свою чергу, своєчасне підвищення кваліфікації в області правової освіти адміністративних і педагогічних працівників ДНЗ дозволяє їм ефективно і якісно вирішати нестандартні проблемні ситуації, що виникають в процесі їх професійної діяльності. Завдяки цілеспрямованому освоєнню правових знань, застосуванню їх на практиці, можна забезпечити формування нормативно-правової компетентності кадрів.

Робота по правовому вихованню, передусім, своєю метою ставить саме визначення значущості правових основ дошкільної освіти. Слід сказати, що в правовій літературі вже з'явилися деякі дослідницькі роботи, що стосуються правових основ дошкільної освіти.

Аналіз діяльності сучасного ДНЗ в області правового виховання дозволяє стверджувати, що незважаючи на загальне визнання його необхідності по відношенню до дітей дошкільного віку це завдання розуміється іноді невичайно примітивно: мовляв, діти подивляться на картинки, шанують рифмовки відповідного змісту і з правами буде все гаразд. З картинок і з інсценувань за мотивами Конвенції про права дитини правова вихованість дитини не виникає. Роботу з дітьми по правовому вихованню не можна зводити до простого заучування статей документу і окремих прав людини. Перша необхідна складова, що забезпечує її, це правова вихованість дорослих і їх відповідна поведінка.

Як відомо, дитиною, по нормах міжнародного права, признається людина від народження до 18 років. Будь-які права людини розпочинаються з права на життя. Життя – це перше і головне, що дано людині. Вона унікальна, свята, недоторканна [2]. Усвідомлення цього є першим кроком правового виховання.

У дітях повинна виховуватися впевненість в собі, самоповага і повага до інших. Повнота самовідчуття і толерантність - ось основа правового виховання дошкільнят.

Організуючи роботу з питань правового виховання рекомендується спиратися на такі види діяльності: ігрова і художньо-продуктивна, організувати роботу в трьох напрямках: з вихователями, з батьками, з дітьми.

Для вирішення завдань по правовому вихованню педагогі дошкільного навчального закладу у своїй роботі керуються Базовим компонентом дошкільної освіти України, Програмою виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». При відборі матеріалу по правовому вихованню дошкільнят необхідно враховувати їх вікові особливості, зокрема, їх особливу сприйнятливості, бажання і уміння грати, що сприяє ефективному пізнанню навколишнього світу. Враховувати те, що дитина керується у відношенні до дійсності емоціями і несвідомими прагненнями.

Активний розумовий розвиток старшого дошкільника сприяє формуванню більш високої в порівнянні з середнім дошкільним віком міри усвідомленості поведінки. Діти 6-7 років починають розуміти сенс моральних вимог і правил, у них розвивається здатність передбачати наслідки своїх вчинків. Під впливом виховання поведінка старших дошкільнят втрачає властиву молодшим дітям ситуаційність і стає більше цілеспрямованою і свідомою.

Створюються можливості для формування у дітей відповідальності за свою поведінку, елементів самоконтролю, попереднього планування дій, організованості. Старші дошкільнята виявляють стійку цікавість до соціальних явищ.

Розширення досвіду, накопичення знань приводить, з одного боку, до подальшого поглиблення і диференціювання моральних представлень старших дошкільнят, з іншої - до більшої узагальненості, що наближає їх до елементарних моральних понять (про дружбу, про повагу до старших і т. п.). Моральні уявлення, що формуються, починають грати регулюючу роль в поведінці дітей, їх відношенні до оточення.

5-6 років. Розвиваються узагальнені уявлення про правдивість, справедливості і, сміливості, скромності,

ввічливості, працьовитості, чуйності, дбайливості на конкретних прикладах.

6-7 років. Продовжують розвиватися узагальнені уявлення про доброту, чесність, справедливість, дружбу. Складається негативне відношення до таких аморальних якостей, як хитрість, брехливість, жорстокість, себелюбство, боягузтво і так далі

Таким чином, в дошкільному віці у дітей складаються перші моральні судження і оцінки, первинне розуміння громадського сенсу моральної норми, формуються не лише моральні якості, але і почуття. Проте психологічні дослідження морального розвитку дошкільнят показали, що знання моральної норми не забезпечує її виконання в реальній життєвій ситуації. Частина дітей, добре знаючи норму справедливості, в реальній взаємодії не дотримуються її. В той же час більшість дітей в реальній ситуації поведуться відповідно до норми. Невідповідність між засвоєнням моральної норми і реальною поведінкою зумовлює зміну стратегії розвитку моральної сфери дошкільника. Ця стратегія має бути спрямована не лише на усвідомлення своїх якостей і переживань, засвоєння правил і норм поведінки, але в першу чергу на розвиток причетності, почуття спільності з іншими, в цілому на формування доброзичливого відношення до людей [3, с. 206-210].

Слід пам'ятати, що для попередження порушення правил, провідна роль належить моральному вихованню, що випереджає і супроводжує правове виховання.

Правові норми дозволяють упорядкувати громадські стосунки, поведінку людей. Вони визначають що " можна", а що " не можна", яким чином потрібно поступати в тій або іншій ситуації. З перших кроків, які дитина робить самостійно, вибираючи способи поведінки, знання норм права повинне надавати йому допомогу.

Потенціал дитини в області його інтелектуального і морального розвитку вищий, ніж прийнято вважати. Між тим втрачені в дошкільному віці можливості згодом не заповнюються або заповнюються важко. У дошкільному віці можна істотно активізувати пізнавальні інтереси дитини, сприяти вихованню впевненості в собі, волі, доброзичливого відношення до людей, відчуття себе Людиною Землі і громадянином власної країни як необхідну базу його правового виховання [4].

Однією з умов здійснення правового виховання дошкільнят є створення правового простору в ДНЗ, що припускає: формування гуманного відношення до дитини; забезпечення захисту його прав; створення умов для розвитку у дошкільника самовідчуття; доброзичливого відношення до навколишніх людей; створення можливості для залучення дітей до цінностей співпраці з іншими людьми; розвиток соціальних навичок.

Засоби виховання правової вихованості дітей дошкільного віку різноманітні: будь-яка спільна діяльність, гра, соціальна і культурна атмосфера міста або селища, в якому живе дитина, мистецтво, засоби масової інформації.

В процесі правового виховання дітей в сучасному ДНЗ можна застосовувати різноманітні організаційні форми і методи роботи. Наприклад, заняття, розроблені на основі Конвенції ООН "Про права дитини" і Декларацію прав дитини, бесіди, читання художньої літератури, ролеве програмування бажаної поведінки в

різних життєвих ситуаціях, консультації для дітей на теми: "Право на дружбу", "Символи України", "Про права дитини", "Я маю право на опіку батьками".

Правове виховання дітей старшого дошкільного віку включає формування трьох компонентів: інформаційно-пізнавального, припускаючого наявність морально-правових суджень; емоційно-оцінного, включаючого прийняття позитивного відношення до прав і обов'язків, здатність до адекватного оцінювання відповідно до них відповідних дій і вчинків оточення; поведінково-діяльнісного, що припускає реалізацію моделей морально-правової поведінки в соціумі, єдність і взаємозалежність яких реалізується в особовому новоутворенні - правовій вихованості [5].

Показниками правової вихованості дитини старшого дошкільного віку є: знання дітей про свої права і обов'язки, оцінка власної поведінки і поведінки інших людей з точки зору норм права, оперування правовими знаннями у власній поведінці і реалізація правової поведінки в різних видах діяльності, повнота знань і потреба в отриманні нових знань, уміння адекватно оцінити свої і чужі вчинки з точки зору норм права, уміння оперувати знаннями по реалізації власної правової поведінки, сформованість якостей самоконтро-

лю, самооцінка результат діяльності, уміння дотримуватися заборони і виконання обов'язків.

Освіта і право, виступаючи в ролі соціальних інститутів, роль яких в суспільстві виключно висока, органічно взаємозв'язані між собою. Важливе місце займає освіта в правовому просторі і право в освітньому просторі. Доцільно виділити три такі основні грані: право на освіту, освітнє право, правову освіту.

Кожна дитина повинна знати свої права, обов'язки, щоб діяти відповідно в різноманітних життєвих ситуаціях. Але для цього вона повинна мати доступ до інформації, що детально розкриває цю тему.

Таким джерелом для дошкільнят є компетентні дорослі – батьки і вихователі.

Таким чином, серед завдань, які здійснює ДНЗ важливе місце належить правовому вихованню дітей старшого дошкільного віку, результатом якого є їх права вихованість, що припускає наявність у дітей елементарних уявлень про свої права і свободи, розвиток поваги і терпимості до інших людей і їх прав.

Таким чином, перспективу подальших наукових пошуків бачимо в обґрунтуванні педагогічних умов правового виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Козлова С.А. Нравственное воспитание дошкольников в процессе ознакомления с окружающим миром. – М., 1988.
Kozlova S.A. Nравstvennoe vospitanie doshkolnikov v protsesse oznakomleniya s okruzhayushchim mirom [The moral education of the preschoolers in the process of firsthand view of world]. – M., 1988.
2. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: зб. док. – К.: АТ видав. «Столиця», 1998. – 245 с.
Ditinstvo v Ukraini: prava, garantiyi, zahist: zb. Dok [Childhood in Ukraine: rights, guarantee, protection: collection of documents]. – K.: AT vidav. «Stolitsya», 1998. – 245 s.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение, 1968. – С. 206-210.
Bozhovich L.I. Lichnost i ee formirovanie v detskom vozraste [Individual and his generation in childhood]. – M.: Prosvetschenie, 1968. – S. 206-210.
4. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників: Навчальний посібник. — К.: Вища шк., 1993. – 111 с.
Ponimanska T.I. Moralne viovannya doshkilnikov: Navchalniy posibnik [The moral education of the preschoolers : teaching aid]. — K.: Vischa shk., 1993. – 111 s.
5. Ніколаєнко В.М. Правове виховання в ДНЗ. 3-6 роки. – Х. : Вид. група «Онова», 2010. – 206, [2] с. : іл. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»)
Nikolaenko V.M. Pravove viovannya v DNZ. 3-6 roki [The legal education in preschool educational establishment (3-6 years old)]. – H. : Vid. grupa «Onova», 2010. – 206, [2] s. : Il. – (Seriya «DNZ. Viovatelyu»).

Dronchek N. Features of legal education of children of senior preschool age on the modern stage of development of preschool education

Abstract. The problem of legal education of children of preschool age in the conditions of modern preschool establishment as an important condition of their socialization is examined in the article, the result of which is their legal breeding; the ways of legal education of children of senior preschool age is opened up in the conditions of preschool educational establishment. The psychological and pedagogical features of children of senior preschool age are marked. Modern requirements to maintenance and methods of studies and educations which are realized in preschool educational establishments directed on legal education of children of senior preschool age open up.

Keywords: legal education, legal civility, senior pre-schooler, preschool educational establishment

Дронжек Н.В. Особенности правового воспитания детей старшего дошкольного возраста на современном этапе развития дошкольного образования

Аннотация: В статье рассматриваются особенности правового воспитания детей дошкольного возраста в условиях современного дошкольного заведения как важное условие их социализации, результат которого является основой формирования у детей представления о нравственных нормах и поведении; раскрываются методы формирования правового сознания детей старшего дошкольного возраста в условиях современного дошкольного учебного заведения. Отмечаются психолого-педагогические особенности детей старшего дошкольного возраста. Рассматриваются современные требования к содержанию и методам учебы и воспитания, которые реализовываются в дошкольных учебных заведениях направленные на правовое воспитание детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: правовое воспитание, правовая воспитанность, старшие дошкольники, дошкольное учебное заведение